

o eficàcia': «mester és --- que éls no sien tan *poderoses* que hom no-ls pusca desfer ço que fan», Jaume I (Ag., p. 68). «Coromines --- se mostra estilista *poderos* i elegant ---», Costa i Llobera (BDLC VII, 1913, 224). *Tot-poderós* 'omnipotent', i arcaic *trastot-poderós*: «los apòstols --- dixeren ad él --- Séiner *trastot-poderós*, si a tu platz, fes-nos entendre aquesta paraula», *Hom.*, 3r17.

*Apoderar* [Llull] tr. 'subjugar, dominar': «la força de coratge qui vencé e *apoderà* tants de altres corages», *Blanq.* (NCl. I, 257.12, i 172.4), i veg. el glossari de les *VidesR.* Però ja llavors s'emprava com a refl. i en sentit semblant al que ha predominat: «volc-se *apoderar* de Aragó», Jaume I (Ag., 22); i *apoderat* en el sentit de 'poderós' «venc l'alguitzir e un cavaller dels pus *apoderats* que eren en la vila», id. (442). *Apoderat* 'el qui té poders per actuar per altri' [Belv.]; *apoderament*; *apoderar*. *Repoder*.

*Despoderat*: «En temps són vengut que són *despoderat* en ma persona, per lo qual *despoderament* són pus fortment indigne de ésser vostre pastor --- Precvos que elegiscats abat», Llull (*Blanq.* II, 22.6). *Desapoderament* o *despoderament* [Llull, supra]. D'aquest, el terme medical assenyalat per Bulbena, registrat des de Belv. («*espudrements*; cast. *pujos*, ll. *tenesmus*») i Ruyra, en el gloss. de *La Parada* (1920): «*espodrements*: moviments inútils i anginosos d'algun òrgan per expèllir quelcom; cast. *pujos*; Fabra [o sigui *DOrf.*] no porta aquest terme; hem adoptat la grafia de Bulbena; al poble, li hem sentit sempre pronunciar *asputraments*» (O. C., 379b). El 1931-2 demanant-me Fabra què pensava del mot de Ruyra, i havent-li jo preguntat «no podria estar per *espoderaments?*», reflexionant contestà: «és una bona idea: és clar que ha de ser això!» i així va introduir-ho en el *DFa*. Bé podem dir que l'estat de l'home aclaparat per *espudraméms* és l'invers d'aquell *apoderat* de Jaume I (442), i que el *espudramémt* és el pol oposat d'aquell *apoderament* i res més que una altra coloració del *despoderament* citat en el *Blanquerna*.

El mot es retroba, en formes no gaire diferents en llengua d'oc i entre els elements romànics del basc. Ja en la llengua dels trobadors tenim «*despoderamén*: impuissance», «*despoderat*: sans forces, infirme, paralytique», «*despoderar* tr. estropier; déposséder»; de *despoderat* en el sentit de 'esguerrat, invàlid d'un membre' n'hi ha diversos testimonis en textos prosaics o narratius, sobretot gascons i llgd., dels Ss. XIII-XIV: *despoderat de una man, de un membre*: PSW II, 163, entre altres Matfré Ermengaut de Beziers (PDPF hi afegeix un *despoder* «infirmité» del qual se cita també algun cas cat.). Avui és rodanès; d'una banda en sentit moral: «Au brut de la malemparado, / Mireio cour *despouderado*», trad. «accourt éperdue» (*Mireio* VI, 14.2), però també 'invalidat corporalment': «pòu èstre / *despouderà* dóu cors, tuà sus lou carrèu / més en pòutho, mai de l'amo ---» (*Calendau* X, 67.4).

D'altra banda basc-fr. *apodera* «accès (de colère)» ja en Oihenart i en Axular (S. XVII), i avui suletí *apoderatu* «se préparer, se mettre en mouvement pour» (Az-

kue). I altrament entre els elements euskèrics del basc tenim un paral·lel rigorós dels *espoderaments*, *-traments*, de Ruyra: *albadurak* «épreintes», que Mitxelena documenta en el seu llibre *Fuentes de Azkue* (§§ 576, 577): derivat de *ahal*, el verb euskèric que significa 'poder'.

No cal dir que la reducció *-dera*: > *-dra* és normal, de manera que no hi ha d'anòmal més que la *t* en lloc de *-d-*, no gaire obstacle, i degut a un accident qualsevol, segurament alguna contaminació, o etimologia popular que no serà la única soferta pel mot: és evidentment el que ha passat en una altra variant: eiv. «*escuadraments*: náuseas», PzCabr.; *askudraméms* «arcadas, náuseas», Aina Moll (RFE XLI, 365). No fóra massa atrevit suposar que el sinònim fr. *épreintes* tingué una resposta catalana com \**espremes*, i que a imitació d'aquest es vagi introduir la *-t-* en *espoderaments*. Però més aviat penso en un derivat de PUS, PULTIS (veg. POTINA), d'on el cat. *espoltrir-se* 'esmicolar-se', amb *-r-* repercussiva, i l'emp. *espotrassat* 'esparracat, rebenat', Roergue *espoltrè* i *espotrà* «écraser un corps mou» (Vayssier), aquell també rodanès: «m'*espoutis-sieu* la tèsto» trad. «je me brisais ---», *Calendau* VII, 16.7); i dins el primer passatge citat hi ha *més en pòutho* que l'autor tradueix «mis en poudre».

MOTS SAVIS: *Potent* [«potents lladres», BMetge, *Somni* IV], ll. *potens*, *-entis*, participi actiu de *posse* 'poder'; *potència* [Llull], ll. *potèntia* id.: «s'era exalçat a entendre, com sia cosa que a tota la pensa, qui significa tota la *potència* de l'enteniment, ne sia fet manament» (*Blanq.*, *Art de Contempl.* III, 151.23). En la variant poètica, en Ausiàs: «atal són yo en estrany loc posat / c'altre sens vós ja no-m pot dar valença: / yo viu uns ulls haver tan gran *potença* / de dar dolor e prometre plaher: / yo, smaginant, viu sus mi tal *podder* / qu'en mon castell era sclau de remença», CI, 2a.

En plural *les potències* 'les facultats de l'esperit' 'les f. del pensament': «neguna de les tres *potències* no poc pujar sobre la altra», *Blanq.* (III, 110.22); «altres no posen més de tres *potències* y sentiments, y parex bé, ço és: *sensus communis*, *aestimativa vel visio*, et *memoria*», OPou (*TbPu.*, 282). No és, però, terme filosòfic en català sinó de l'ús general: «Ja de la casa encantada, / on presas ab tirania / eran, de l'ànima mia, / cada *potència* una fada: / --- / la aparent arquitectura / se resolgué y dissipà: / tot se'm representà ja / en sa natural figura», Rector de Vallfogona.

En aquesta acc. l'usa Coromines passim (*Vida Aust.*, *Silèn*); «vaig enfonzar-me de nou en una mena de desesperació sorda que m'entorpia les *potències*», MrnVayreda (*Puny.*, I, IV, 93 (77)); i és de l'ús comú, almenys en gent del Princ. i de llenguatge tradicionalista; Careta recomana no dir «*despejar-se* l cap o *les potències*» sinó «aclarir-se, asserenar-se» (*Barbr.*, p. 124); «inútilment volia atribuir a la punxada del costat esquerre tot el dolor que sentia aquell instant; volgués o no, s'adonava que una gran part d'ell provenia de força més endins: de l'anímata affligida; i se li escampava per totes les *potències*», Puig Ferrater (*Cercle Màgic*, 158). Degué ser originàriament una in-